

Hur det känns att vara arbetslös!

Britta Håkans

Med utgångspunkt i några brev från arbetslösa människor beskrivs i den här artikeln reaktionerna på arbetslösheten under olika faser. Brevmaterialet kompletteras med bedömningar från distriktsläkare och sköterska.

Britta Håkans är sjuksköterska och var vid tidpunkten för studien projektanställd för att göra hälsokontroller och intervjua de arbetslösa.

Massafabriken i Köpmanholmen stängde 1982. De 414 friställda blev då föremål för en omfattande analys av sjuklighet och vårdkonsumtion. För att få en fördjupad beskrivning av de friställdas personliga upplevelse av fabriksnedläggningen ombads 29 personer i olika åldrar, både män och kvinnor, att per brev beskriva sin situation. 18 stycken ställde upp. Denna begäran återupprepades vid fyra tillfällen. Alla svarade inte alla gånger.

Här redovisas de inkomna svaren, liksom de bedömningar som den ordinarie distriktsläkaren i området gjorde. Till sist ger även författaren sina intryck.

Brev 1 – då fabriken stängde

De första breven speglar i mångt och mycket vad jag själv som intervjuare upplevde i början av projektet. Från första början tycker sig de flesta må som vanligt. En del är försiktigt optimistiska, tror att allt skall ordna sig så småningom. Ett par stycken ger uttryck för bittrhet över företagets agerande och några känner oro, irritation, nervositet.

Ekonomiskt har man inte börjat oroa sig än. De flesta har fått avgångsvederlag från företaget och sedan får de yngre stämpla 300 dagar och de äldre 450 dagar.

Brev 2

Nästa omgång brev skrevs cirka 3 månader efter ned-

läggningen. Här börjar det skymta större orosmoln. Några beskriver snabba växlingar i humöret med depression, irritation och kortare tålamod. Man bekymrar sig mera över ekonomin. En arbetslös beskriver onormal trötthet, han har känning av magkatarr. Det finns uttryck för att man känner sig värdelös, osäker på sig själv, lite folkskygg. Man vill helst inte träffa gamla arbetskamrater och bekanta som har ett arbete, med risk för att betraktas med medlidande. Någon vill betrakta sina symtom som en arbetsskada som uppstått på grund av företagets agerande.

Citat: "Det känns som om man skadats på något sätt, fått en smäll så pass kraftig att den ger bestående men. Jag blir aldrig samma människa igen".

Ett par stycken har fått nytt arbete och uttrycker stor tillfredsställelse med detta. En äldre brevskrivare med kort tid kvar till pensionen verkar ta arbetslösheten mera med ro, känner sig faktiskt nöjd med livet.

Brev 3

Det tredje brevet anlände cirka ett år efter nedläggningen några av brevskrivarna har fått fast arbete, några har haft tillfälliga arbeten (beredskapsarbete) och några har fortfarande inget arbete.

De som fått arbete känner sig rätt nöjda med sin situation även om det varit en stor omställning med ofta sämre lön, sämre arbetstider och långa resvägar.

De som mår sämst just nu är de personer som bara fått tillfälliga arbeten omväxlande med arbetslöshetsperioder. Man upplever sig pendla mellan hopp och

.....
Någon vill betrakta sin symtom som en arbetsskada som uppstått på grund av företagets agerande
.....

.....
"Det finns bara en sak som är helt säker, att min livssituation aldrig förr känts så osäker"
.....

förtvivlan hela tiden och tillvaron känns fruktansvärt osäker.

Citat: "Det finns bara en sak som är helt säker, det är att arbetsmarknadsläget och min livssituation aldrig förr känts så osäker."

En viss desperation börjar skymta, man känner att om inget händer snart så klarar man inte av situationen. En person beskriver stora koncentrationsproblem, uppfattar inte riktigt vad andra säger, hänger inte med.

Citat: "Jag upplever att allt jag gör går så sakta, känner mig helt oduglig. Också känslan av att ingen tycks förstå, gör att man vill skrika rätt ut ibland".

Brev 4

Sista brevet skrevs cirka tre år efter nedläggningen och tyvärr skrev inte så många som tidigare.

Det intryck jag får av de fem brev som skrivits är att man börjat anpassa sig. Ett par stycken har fått fast arbete och känner sig nöjda med tillvaron, men har ändå skymtat "arbetslöshetsspöket".

Citat: "Jag har fått ett fast jobb och är en lycklig människa. Erfarenheten av arbetslösheten har dock lärt mig att den med tiden växer till ett helvete".

En person har inte fått något fast arbete utan hankar sig fram på tillfälliga arbeten men verkar ändå ha accepterat sin situation. Citat: "Man får ta dagen som den kommer, vara glad åt de jobb man kan få och att man får vara frisk".

En annan bekymrar sig mest över sin onda rygg och verkar ha ställt in sig på att invänta förtidspensionen. Den sista brevskrivaren är en äldre kvinna, som beskriver förlusten av arbetet och arbetskamraterna som att något positivt och viktigt gått förlorat i livet. Hon upplever dock tillfredsställelse i att ha tid att umgås med barn, barnbarn och vänner på ett bättre sätt än förr och tycker sig vara ganska nöjd.

Distriktsläkarens syn på situationen

Parallellt med de brevskrivande bad vi distriktsläkaren i området svara på några frågor i samband med nedläggningen.

De första frågorna ställdes strax före nedläggningen. Han ansåg då att antalet vård sökande ökat måttligt, att hans egen arbetssituation blivit mera pressande, att det fanns tecken på ökade psykiska besvär, en ökning av alkoholkonsumtionen bland de friställda och att de äldre arbetarna blivit mer apatiska, tappat sugen. Han säger även: "Vi har ovanligt få sjukskrivna, särskilt av de yngre som brukar springa här. Måste väl vara tecken på skärpning inför hotet om arbetslöshet".

Några månader efter nedläggningen ställde vi samma frågor igen. Situationen verkade då ha stabiliserat sig. Distriktsläkaren tyckte sig dock fortfarande märka att människor var mer apatiska, hade tappat sugen.

Den sista gången vi ställde våra frågor till distriktsläkaren var cirka ett år efter nedläggningen. Hans uppfattning var då att allt var som vanligt igen, det vill säga ingen ökning av antalet vård sökande, inga ökade psykiska besvär, inga tecken på ökad alkoholkonsumtion, ingen apati.

Projektsköterskans egna erfarenheter

Ett av de starkaste intrycken i början av arbetet med projektet är att alla verkade ha väldigt mycket att stå i, många planer för sommaren och hösten. Jag fick känslan av att man fyllde tillvaron med så mycket aktiviteter, så man skulle inte hinna med något avlönat arbete.

Ett annat intryck var att personer med många olika beredskapsarbeten mår väldigt dåligt. Just detta pendlande mellan hopp och förtvivlan upplevdes väldigt jobbigt. Dessutom fick man ofta nya arbetskamrater, kom till nya arbetsplatser, fick jobb man inte ville ha men var tvungen att ta för att inte bli av med arbetslöshetsersättningen. Man kände sig ofri, otrygg!

Citat: "Under första arbetslöshetsperioden vände jag mig nästan, men nu sedan jag haft ett beredskapsarbete känner jag mig förbannad. Hela systemet är åt helvete! Vad tjänar allt egentligen till? Vem vill ha en gammal gubbe på snart 60 år?".

Citat: "Har du tänkt på att arbetsförmedlingen tvingar folk till sysselsättning mer eller mindre under

.....
Man fyllde tillvaron med så mycket aktiviteter så man inte skulle hinna med något avlönat arbete
.....

Arbetsförmedlingen tvingar folk till sysselsättning mer eller mindre under hot

hot? Går du inte denna utbildning, tar du inte detta jobb, drar vi in arbetslöshetsunderstödet. Kan detta kallas individens valfrihet?"

Kvinnornas situation verkar vara något annorlunda än männens, vilket framgått under arbetet med projektet.

Kvinnorna har på ett sätt en "bättre sits än männen vid en friställning tack vare sin roll som husmor. I den rollen behöver hon aldrig känna sig överflödig, obehövd". Å andra sidan ger kvinnorna uttryck för mera oro, känner sig mer nedstämda, kanske på grund av arbetsmarknadsläget. Det finns betydligt färre lediga arbeten för kvinnorna än för männen.

Andra saker jag noterat är att män med förvärvsarbetande fruar har tagit aktiv del i hemarbetet och fyller en funktion på så vis. Män med hemarbetande fruar har haft en sämre situation, då de ofta känt sig i vägen. Fruarna har också uttryckt irritation över att plötsligt ha fått ta hänsyn till männen under dagtid, då de normalt är borta från hemmet. På så vis har en för många svår situation blivit än svårare.

En del män i övre medelåldern som ej tidigare tagit del i hemarbetet, har haft stora problem att finna någon form av sysselsättning, framför allt om man bor i lägenhet.

De ensamstående männen har också upplevt sin situation väldigt svår. För många var kontakten med arbetskamraterna den enda mänskliga kontakten. Andra upplevde att den dåliga ekonomin lade hinder i vägen för att skapa nya kontakter.

NY FRAMTID ger kunskaper om vilka möjligheter den arbetslöse har att få ett nytt arbete. Det är svårt för den enskilde människan att ha en överblick över de möjligheter som finns att t ex skaffa sig utbildning för ett nytt arbete.

NY FRAMTID stimulerar till studiebesök, fackmannamedverkan och egna aktiviteter.

De olika avsnitten tar bl a upp:

- Arbetets betydelse för individen och för samhället.
- Arbetslöshetsbegreppet, olika typer av arbetslöshet.
- Behovet av kompetensutveckling hos den enskilde.

ABL
Gävleborg AB

ABL Gävleborg AB · Fack 5, Folkets Hus, 801 30 GÄVLE
Telefon: 026-64 30 92, Fax: 026-65 33 11

Studiematerial för arbetslösa

- Privat ekonomi och försäkringar.
- Medicinska och sociala konsekvenser.
- Olika typer av stöd, bl a att starta eget.
- Olika utbildningsanordnare och deras utbildningar.
- De egna resurserna och idéerna kartläggs.

Deltagaren gör sedan tillsammans med sin arbetsförmedlare en plan för sin framtid när man vet vad man vill.

Materialet kan användas i cirklar och kurser för arbetslösa.